

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ŠTEV.—No. 690.

CHICAGO, ILL., 2. decembra (December 2nd), 1920.

LETO (Vol.) XV.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

IMPERIALIZEM IN TAJNE POGODBE.

Skupina tatov se organizira, da oropa banko ali vlak. Med seboj napravijo tajni dogovor, kako si razdele plen. To so mali tatovi in če jih oblasti dobe, jih za hudolestvo tatvine kaznujejo.

Veliki tatovi v Parizu, Londonu, Rimu in za časa carizma v Petrogradu, so med vojno napravili tajne načrte za grabljenje teritorijev, trgovinskih prednosti in za izkoriščanje vseh malih narodov, ker niso dovolj močni, da bi bili sami v stanu ropati druge.

Vse današnje meje v Evropi, Aziji in Afriki so začrtane na podlagi tajnih pogodb, ki so jih sklenili med seboj imperialisti, željni tujih teritorijev. Mirovne pogodbe, sklenjene po zadnji svetovni vojni, prikazujejo v jasni luči plod imperialistične politike kapitalističnih vlad. Narodi niso imeli ničesar odločati o svoji usodi. Ves proces dogovorov in sklepanja je vršila tajna diplomacija, po načinu roparjev, ki delajo dogovore, kako bodo razdelili plen, če se jim posreči oropati banko ali ekspresni vlak.

Vse zavezniške države, razun Amerike, so imele med seboj polno tajnih dogovorov za razdelitev tujih teritorijev, ako se jim posreči poraziti centralne sile; slednje so ravno tako imele med seboj tajne dogovore za razdelitev dežel, ki so si jih določile za plen.

Carska Rusija in Velika Britanija sta si potom tajne pogodbe razdelile Perzijo. Carigrad z okolico bi dobila Rusija. Račune carske diplomacije pa so prekrizali ruski revolucionarji, ki so vrgli raz sebe moro carizma, ki je držala narode ruskega imperija v največji tiraniji. Za ostale zaveznike je pomenil ruski preobrat nov del plena, pripadajoč po tajnih pogodbah Rusiji. Ravno ta del pa je med njimi povzročil precej nesoglasij, ker hoče vsaka zavezniška sila dobiti najboljši kos Rusiji določenega deleža.

Tako ob vstopu Italije v vojno smo v tem listu povdarjali, da je šla Italija na zavezniško stran raditega, ker so ji zavezniki obljubovali več plena. Avstro-ogrska diplomacija ji ni mogla obljubiti svojega primorja, zavezniki pa so ji ga obljubili. Obljubili so ji južno Tirolsko, Dalmacijo, Istro, Goriško, Trst, del Kranjske, Avlono v Albaniji in trgovske prednosti v Mali Aziji, turško pokrajino Adalijo, koncesije na grških otokih v Egejskem morju itd. Vsled teh obljub je šla Italija v vojno za "demokracijo". Japonska je položila svoje roke

na kitajsko provinco Šantung. Pred vstopom Grške na stran zaveznikov je bila tudi Grška predmet za razdelitev med zaveznike. Pozneje, ko je Rusija izginila iz pozorišča imperialističnih roparjev, in je Grška deloma zavzela njeno mesto, je bila tudi Grška za svoje zasluge v vojni za poraz avtokracije centralnih sil oškodovana s turškim, bolgarskim in albanskim teritorijem.

Glavni del ropa je dobila Velika Britanija. To lahko potrdijo Arabci v Mesopotamiji, del Sirije, Perzija, bivše nemške kolonije v Afriki, Turčija in več drugih krajev, ki imajo sedaj priliko okušati pest britanske nadvlade. Francija ni odšla praznih rok. Dobila je pod svoje okrilje turške teritorije, okupirala Alzacijo in Loreno, sarsko pokrajino v Nemčiji, pod svojo oblast je dobila nekaj nemških kolonij in skoro vsa Nemčija zapadno od reke Rene je pod francosko kontrolo.

Iz male Srbije je nastala velika Srbija in iz imperialističnega vidika se je sklepal v Rapau tudi zadnji dogovor med italijansko in srbsko vlado za delitev teritorijev, ki niso niti srbski in še manj italijanski.

Tudi nekatere manjše stare in nove države so bile deležne nagrad na račun tujih narodov. Češka je dobila velik teritorij, na katerem živi pretežna večina Nemcev. Narodnostni boji, ki so se preje odigravali v dunajskem parlamentu, so dobili sedaj svoje pozorišče v praškem parlamentu. Poljska je dobila dežele, ki bi na podlagi samoodločevanja narodov morale spadati Rusiji, Nemčiji in Litvinski. Rumunija je dobila Besarabijo in velik kos ogrskega teritorija, ki ne spada ves Rumuniji po prebivalstvu, ker je madžarske narodnosti. Imperializem ne pozna narodov. On pozna samo teritorije, morja, trgovske koncesije, izkoriščanje slabših.

Imperialistični državniki so prepričani, da z grabljenjem teritorijev drugih narodov ne delajo slabše vesti. Želja po širjenju mej svoje države je podedovan instinkt iz davnih časov. Kralji, sultani, šahi, knezi, papeži, vsi so vodili vojne za pridobivanje novih dežel. V tej igri so eni dobivali, drugi gubili, kljudstvo, za katerega kožo se je igralo, pa je vedno gubilo, kakor gubi dandanes, ko je monarhistični imperializem nasledil kapitalistični imperilizem. V Parizu, Londonu, Rimu in Tokiju vedo, da se je s stvoritvijo novega zemljevida Evrope, Azije in Afrike ustvarilo nebrojno kali za nove

vojne. Ker vedo to, pripovedujejo vojni ministri parlamentom, da čas za razoroženje velikih armad še ni prišel. Narodi vseh držav bodo morali žrtvovati molohu militarizmu svoje sinove, svoje produkte in zadnja gmotna sredstva tudi v bodoče, kajti tako zahteva "varnost domovine". Tatovi morajo biti oboroženi!

Komu koristi oborožen mir, ki je skoro tako poguben, kakor vojna? Kdo ima koristi od podjarmljenih teritorijev? V čegavo korist se sklepajo tajne pogodbe, s katerimi si prizadete vlade zavezujejo drugi druga varovati ugrabljen plen, trgovinske prednosti in sfere vpliva v tujih deželah?

Kapitalizem je tisti, ki ima koristi od vsega tega. Kapitalizem kot družabni sistem je odgovoren za današnje krivične meje, za nova oboroževanja, za nove naklepe maščevanj države proti državi. Poslaniki, zunanji ministri in posebni odposlanci vlad potujejo po glavnih mestih in kujejo nove tajne pogodbe, nove zveze držav za "ravnotežje svetovnega miru". Liga narodov, ki zadnje dneve zboruje v Ženevi, je še v povojjih, brez moči za uravnavanje sporov in jih v današnji družbi sploh ne bo nikdar uravnala. Imperialistični, kapitalistični grabeži imajo vsi en cilj: pridobivati nove teritorije, nove trge za svoje produkte, in svoj vpliv utrjevati v starih. Njihovi interesi pa niso enaki. Interesi francoskih kapitalistov niso enaki interesom angleških kapitalistov. In ker niso enaki, vladajo med Francijo in Anglijo razmere, ki niso čisto nič prijateljske. Ako med njima še ni prišlo do sovražnejšega stanja, kakor že obstoji, je to pripisati dejstvu, da morati korakati še skupaj za skupno protekcijo po zadnji vojni nagrabljenih plenov.

Kakorkoli je mir, sklenjen po zadnji vojni — imperialistični mir, četudi je militarizem še močno učvrščen v sedlu, ako tudi je reakcija še vedno na površju in postaja v nekaterih državah v zadnjih mesecih vedno močnejša, bije tudi imperializmu, tradicionalnemu imperializmu, ki zaslužuje narode, zadnja ura. Z narodi se ne more več postopati kakor v časih, ko so zmagoslavni vladarji tisoče najboljših sinov in hčera podjarmljenega ljudstva odvajali v sužnost. Pomen besede "svoboda" je prežal vsa ljudstva. Nov duh, nove ideje, socialistični nauki so preželi mase. Doba prehajanja iz kapitalizma v socializem se je pričela. Proces preobrata se bo dolgo vršil, morda desetletja, morda stoletja. Predno pa bo preobrat popoln, mora biti tudi ljudstvo popolnejše; narodi morajo biti vzgojeni za socializem. To bo vzelo stoletja. Instinkti sovraštva med plemeni in narodi se morajo iztrebiti. To je počasen proces. Polagoma bodo izginjale meje, polagoma bo prihajalo resnično bratstvo med narode. Prvi večji koraki za ta cilj so storjeni.

Kapitalizem s svojimi priveski imperializma in militarizma je še tukaj. Z bojem, z organizacijo, z vzgojevanjem mase za socializem mu bomo izpodbijali tla. Tako smo delali dosedaj. Tako moramo delati naprej. Za družbo bodočnosti se bomo morali še boriti in še prinašati žrtve.

Hrepenenje po bogastvu.

Hrepenenje po bogastvu je živelo v človeku, odkar je zavladala blagovna produkcija, v kateri se dobi vse za denar. Toda kako? V starih pobožnih bajkah se pripoveduje velikim in malim otrokom, da sta marljivost in varčnost vir bogastva. Priden delavec, ki preprosto živi in neumorno gara, postane bogat mož — Rockefeller in Morgan sta blesteča zgleda — medtem, ko mora bogati dedič prijeti za beraško palico v kazen, ker je zapravil bogato premoženje.

Kot moralni nauk ta bajka ni bila slaba. Kaj naj delavca bolj vzbuja k marljivosti kakor gotovost sijajne bodočnosti. Kaj naj bi jih bolj ščitilo pred zavestjo in nezadovoljnostjo kakor zavest, da bo bogatin, ki se zdaj vozi v avtomobilu in je ostrige in bi mu ne bo potreba na koncu svojega življenja prijeti za beraško palico.

Res je škoda, da se lepa podoba tako malo vjema z resničnostjo, ki nam kaže, da ostanejo najmarljivejši delavci revni in da doteka bogatinom parazitom denar v neusahljivih veletokih!

Zatorej proč s temi starimi pravljicami, katerim verjame danes samo še nekaj starih ženic! Vsakdo ve, da je pod kapitalističnim gospodstvom izkoriščanje edina pot do bogastva. Ne iz lastnega, temveč iz tujega dela tečejo bogatinom bogati dohodki. Delovna moč velike proletarske množice, ki ustvari mnogo več vrednosti, kakor je sama porabi za preživljenje samega sebe, je neusahljivi vir bogastva za kapitaliste. Iz ogromnih množin nadvrednosti, izsiljenih iz delavskega razreda, izvirajo vsa bogastva sveta, ki jih uživajo kapitalisti.

Toda v svetu srečnega izkoriščevalstva zato še ne sije samo solnce. Pustimo na strani milijonarje in milijardarje, ki so na čelu velikih podjetij in pred katerimi se denar kar gromadi. Vprašanje za navadne ljudi v meščanski družbi se glasi: katera pot do bogastva je meni odprta? In potem tudi ne zadostuje nekoliko izkoriščanja.

Če se ustanovi z majhnim kapitalom trgovina, vedno preti nevarnost od strani konkurence; brez trgovskega duha in sreče ne gre, v neprestani skrbi in negotovosti si je treba zaslužiti nadvrednost. Seveda se lahko od tega osvobodiš s tem, da špekuliraš z zemljišči ali s kakšno drugo kupčijo. Pri takih poslih sicer živiš brez dela in udobno kadiš svojo pipo, toda bogastvo to ni.

Nadvrednost teče v skromnem potočku in zadostuje ravno za solidno meščansko življenje, kakor ga živi v starem kraju kakšen penzionirani dacar ali učitelj. Naokoli pa vabijo čari bogastva, drugi se zabavajo z razkošnimi pojedinami, imajo krasne ekvipaže, potujejo v letovišča in kopališča. Ni čudno, da vedno zopet stopa do ljudi pereče vprašanje: Kako si pridobiti bogastvo?

Prazne sanje iz malokapitalistične dobe so, da se lahko obogati tudi z direktnim izkoriščanjem delavcev. Glavno vprašanje še ni rešeno z izkorišča-

njem, glavno vprašanje je, kako si pridobimo največji del nadvrednosti sveta? Vse mišljenje, vsi trudi in vse skrbi kapitalističnega razreda se sučejo okolo obrambe nadvrednosti. Kar da izkoriščanje lastnih delavcev, je dobra meščanska eksistenca, toda to še ni bogastvo, razen če je delavcev na stotine, tisoče in stotisoče. Da obogatiš moraš imeti delavcev na tisoče, ali pa pleniti žepe sokapitalistov. Ako imaš vposlenih samo par delavcev, seveda ne moreš obogateti. Imeti zaposljenih na stotisoče delavcev, ali pa izkoriščevati izkoriščevalce, je danes pot do bogastva.

Podlago zato daje razvoj fiktivnega kapitala, ki se gradi na nadvrednosti kot njega kapitalizirani obliki. Tovarna, ki je veljala \$10,000,000 in daje deset od stotine dividende, ima \$20,000,000 vrednosti, ker bi ta kapital dajal enak znesek v obrestih. Ta vrednost kapitala je najprej samo izraz za znesek, ki ga donša. Če posestnik proda akcijsko maso za \$20,000,000 in naloži denar na obresti, se ni na njegovih dohodkih nič spremenilo.

Toda ustanovitelj ali banka, ki je vtaknila v podjetje \$10,000,000 in jih prodala za dvojno svoto, neračuna s tem, da dobi za sedaj tisti znesek kakor preje, če se kapital obrestuje; zakaj ne obrestuje navadno, ampak se porabi za nove operacije.

Ne gre za nadvrednost, ampak za kapital, kapital je denar; in tudi fiktivni kapital se mora plačati v trdem zlatu, kakor hitro postane predmet borznih spekulacij. Banka je pridobila s prodajo \$10,000,000; za toliko je obogatela z eno operacijo.

Odkod prihaja denar? Iz žepov mnogo manjših in večjih kapitalistov, ki kupujejo akcije. V njih posestvih se je nabrala nadvrednost, to je postalo kapital in zdaj se kakor z veliko metlo pomeđe v žepe ustanoviteljev — spekulantov.

Ogromno bogastvo današnjih multimilijonarjev in milijardarjev je deloma plod industrijskih monopolov, ki nagrabijo ogromne profite iz plenjenja mas. Toda velik del je plod borznih manipulacij, ki so prinesle kapitale malih bogatinov v roke velikih bogatinov.

To je današnji svet. Spodaj pa mora trpeti ogromna ljudska množica. Vso življensko silo ji izpijejo, samo da ustvarjajo nadvrednosti in vedno več zlata, da se potem zgoraj na njenem hrbtu pehajo posedujoči za bogastvo, ki so ga ustvarili milijoni pridnih delavskih rok.

Mnogo ljudi je, ki govore, da so pripravljeni umreti za svoje pravice, toliko pameti pa nimajo, da bi za te pravice glasovali pri volitvah. To zopet potrjuje, da samo junaška besedičenja ne spremene stvari niti za las. Treba se je organizirati in delati; vse drugo ne šteje nič.

Ko je sovjetska armada obračunala z generalom Wranglom, je dala nekoliko več pozornosti raznim generalčkom, ki operirajo na ruski zapadni fronti, Wranglovi usodi je sledil general Balakovič, pa tudi Petlurove čete so bile na več krajih poražene.

Ali je kapitalistično bratstvo mogoče?

Kakor smo že poročali v prezadnji številki "Proletarca", je pričelo dne 15. novembra v Ženevi, Švici, zborovanje Lige narodov. Na sestanek je prišlo mnogo zastopnikov in diplomatov iz vseh krajev sveta. Glavna naloga Lige narodov je, da prepreči nadaljne vojne. Priznati je treba, da to ni majhna naloga; zlasti ni majhna, če se pomisli, da hočejo zastopniki Lige narodov izvesto to v kapitalistični družbi.

Zastopniki Lige narodov se bodo morali pri reševanju tega problema vprašati, zakaj nastajajo vojne?

Socialisti pravimo, da so vojne posledica anarhističnega sistema v produkciji in distribuciji. Kjerkoli najdemo razmnoženo bogastvo, to je deželo, ki ima oljne vrelce, premogokope in rudokope, velike tovarne za izdelovanje raznih izdelkov, tam je polje za imperialistično politiko — in to ograža svetovni mir. Kajti kapitalisti ene dežele ali države hočejo tekmovati ali pa si lastiti na kakršenkoli način trgovske pravice v tujemstvu. Interesi domačih in tujih kapitalistov si pridejo v nasprotje, in posledica tega navskrižja so sporeki, ki vodijo do tega, da poseže vmes država s svojim vojaštvom in s svojo mornarico. Vojna nastane.

Ta nesoglasja, ali bolje ta anarhičen sistem kapitalistične produkcije in distribucije, hočejo spraviti zastopniki Lige narodov v soglasje ter ustvariti pogoje za nekakšno kapitalistično bratstvo — kooperacijo namesto tekme.

Kakršnokoli bi že bilo to kapitalistično bratstvo, je treba priznati, da če se odstranijo vzroki za vojne, to je, če se organizira mednarodno produkcijo in distribucijo, tedaj je mogoče, da bi bili mednarodno konflikti, ki izhajajo iz imperialistične politike, odstranjeni, in kapitalizem bi postal na ta način pacifističen. Toda tukaj je veliko vprašanje, ki ima opraviti s ČE.

Nekateri zastopniki, ki so se zbrali v Ženevi, govore pač tako, kakor da je kaj takega mogoče. Ali tukaj pride v poštev ta ČE, ki se nadaljuje, če bodo ti zastopniki v večini, in če se bo tej večini podala manjšina; to je tista manjšina, ki ima o vprašanju produkcije in distribucije največjo besedo, enostavno zato, ker ima produkcijo, drugi je pa nimajo.

Najglasneje govore o tej mogočnosti seveda zastopniki takih držav, katerih geografična lega ni obdarjena z naravnimi zakladi, dasi je njih zemeljska površina lahko najkrasnejša na svetu. Toda krasota zemeljske površine, kakorkoli je privlačna, ni najglavnejši vir sreče in blagostanja ljudstva. Taka dežela je lahko radi njene zemeljske lepote zelo vabljiva za turiste in oboževalce prirodne lepote, vzlic temu je ljudstvo lahko revno, ker mu manjka železa, premoga, bakra, zlata, srebra, žita itd. to, kar je temelj industrije in prosperitete. Imperiali-

stična politika ne gleda toliko na lepoto dežel, kakor na tisto, kar je v njenih osrčjih. To so pa stvari, radi katerih nastajajo največkrat vojne.

Ali si je mogoče predstavljati, da bo kapitalizem naenkrat zapustil svoja sebična pota, po katerih je hodil in si je na ta način ustvaril gospodarski imperij, pa postal miroljuben, idealen in sodelujoč faktor v organiziranju mednarodne produkcije in distribucije z ostalimi deli sveta, ki te reči sicer potrebujejo, a jih nimajo?

Iz prizora, ki se je odigral pri zasedanju Lige narodov, je posneti, da je pot do kapitalističnega bratstva še zelo dolga, in še precej kočljivo je, če je brez porušenja glavnih kapitalističnih načel sploh mogoča. Kajti taka pot vodi direktno v socializem, katerega pa kapitalizem v vseh glavnih deželah kot je naprimer Amerika, odklanja in se mu upira z vsemi sredstvi.

Delegat Rowell iz Kanade je naprimer izjavil, da Kanada ne bo trpela, kar se notranjosti dežele tiče, nobenega vmešavanja kakšne zunanje sile, in da inozemcem tudi ne bo dopustila jemati iz nje surovin.

Tittoni, italijanski delegat je zavrnil Rowella, češ, da če ne bi bilo do surovin nobenih mednarodnih pravic, bi tudi ne bilo nikjer nobenih mednarodnih obilgacij.

“Sirovine” — je nadaljeval Tittoni — “v pravilnem mednarodnem sistemu ne morejo biti last enega ljudstva ali naroda, ampak last vseh. Narode, ki imajo, se mora prisiliti, da dajo narodom, ki nimajo.”

“To je neizogibni diktum za mednarodnost. Italija ima pravico do britskega premoga. V Italiji je glede premoga geologična nepravilnost. Človeška pravičnost, ki ima operirati potom Lige narodov, mora dati Italiji, kar ji manjka, a ima Britanija.”

“Naravnih bogastev, ki bi spadali enemu narodu, ne more biti. Svet je tukaj za ljudi, ki so na njem, in če dene priroda premog v Wales, in človek postavi tovarno v Italiji, ne morejo te slučajnosti uničiti enakopravnost, ki jo ima italijansko ljudstvo v britskih premogokopih. Premog v Walesu je ravnotako premog Italijanov, kakor je Angležev, če ne z lepa, pa z grda.”

“Če ta altruizem ne bo funkcioniral, potem Liga narodov ne pomeni nič, ker bo le nekakšna pajčevina, namesto tkanine.”

Tako je govoril Tittoni čisto logično.

Tittoni prihaja iz dežele, ki je na sirovinah zelo revna, delavstvo pa zelo organizirano in navdahnjeno s socializmom.

Na zborovanju Lige narodov bo gotovo več zastopnikov, ki bodo z izvajanjem Tittonija soglašali; to so elementi, ki prihajajo iz semisocialističnih držav, ali pa iz držav, katerih geografična lega ni obdarjena s prirodnim bogastvom in so, kar se produkcije tiče, odvisne od drugih, po narodi bolj obdarjenih krajev, ki pa niso last države, ampak velekapitalistov. In če se leti ne odzovejo pozivu

Lige narodov — in iz Rowelleve izjave je razvidno, da je za tak odziv malo upanja — tedaj Liga narodov res ne bo dosegla, ne le kapitalističnega bratstva, da prepreči na ta način vojne, ampak ostane le pajčevina, v katero bodo kapitalistični pajki raznih dežel lovili svoje muhe. In te muhe bodo narodi, ki bodo člani te Lige narodov.

Liga narodov bi bila lahko uspešna, če bi bil njen parlament sestavljen iz zastopnikov vseh narodov, izvoljenih direktno od ljudstva vseh narodov. Taka liga bi morala sloneti na priznanju enakih pravic za samoodločevanja, na podlagi pravice narodne eksistence kolonij, na podlagi svobodne mednarodne trgovine in trgovskih potov na vodi in po suhem, ter splošne razorožbe. V parlamentu take Lige narodov, kjer bi imeli v njej besedo resnični zastopniki ljudstva, ki se malo gledalo na to, kaj pravijo glede prirodnih bogastev v eni ali drugi deželi ti ali oni kapitalistični lastniki, ampak bi govorilo o teh rečeh ljudstvo samo. Toda kakor je Liga narodov danes zasnovana, ne more biti nič drugo, kakor to, kar smo povedali zgoraj: pajčevina, v katero bodo lovili razni kapitalisti svoje žrtve, da bo njih profit večji.

Pravo Ligo narodov je treba šele ustvariti. Sedanja Liga narodov si prizadeva, da ustvari kapitalistično bratstvo. Izgleda pa, da niti tega ne bo dosegla. Bližnja bodočnost nam bo to pokazala.

SEMINTJA.

Šolstvo in socialistična propaganda. — Zakaj hočejo Grki kralja? — Kriminalci sovražijo socializem; ravno tako L. Pirc. — Boj unij proti nakanam kapitalistov. — Verski boji. — Belgrajske demonstracije. — Japonski vojni proračun.

Ljudskošolska vzgoja ima velikanski vpliv na bodoče zadržanje vsake generacije. Ako je pouk v ljudskih šolah prežet s klerikalnim duhom, je mladina, tudi potem, ko doraste, klerikalna. Ako se jo vzgaja monarhistično, ostane monarhistična; ako se ji vliva šovinistični strup, je mladina zastrupljena s tem strupom. Ljudske šole so imenitno orodje klike, ki kontrolira šolstvo v posameznih deželah.

Tisoče in tisoče agitatorjev po vsem svetu propagira za socializem. Tisoče knjig šteje socialistična literatura. Socialisti kontrolirajo veliko število časopisja. Socialistični govorniki nastopajo na neštevilnih shodih in predavanjih. Zakaj je delo za pridobivanje novih pristašev socializmu tako težko, zakaj so uspehi kljub ogromni propagandi tako majhni, napredek tako počasen? Zato, ker morajo socialistični propagatorji ozdravljati zastrupljene možgane ljudi, zastrupljenih z ljudskošolsko in cerkveno vzgojo.

Poglejmo na ameriške Slovence: Zakaj je med maso našega delavstva tako malo resničnega zanimanja za socialistično organizacijo? Zakaj nima

“Proletarec” več naročnikov, več agitatorjev, kakor jih ima? Zato, ker je bilo naše ljudstvo vzgojeno v ljudskih šolah stare Avstrije, kjer se mu je vlivalo strup klerikalizma, monarhizma, strup lojalnosti in slepe indiferentnosti. Ozdravljati stare možgane je težko delo.

Sovjetska vlada je naročila 20.000.000 knjig, večinoma vse za mladino, v nemških tiskarnah. Vanderlip, ki je zadnje dneve došel iz Rusije, poroča, da mu je dala sovjetska vlada naročilo za 30.000.000 šolskih knjig. Lenin in ostali voditelji boljševiške stranke vedo, da je bodočnost socialistične Rusije odvisna od vzgoje mladine. Če se jo vzgoji socialistično, bo Rusija res postala socialistična država. Zato se za vzgojo in negovanje mladine ne skrbi nikjer toliko, kakor v sovjetski Rusiji. Ljudskošolski pouk je prisiljen. Mladina se mora učiti to, kar ji določa vlada, ki kontrolira šole. Zato se bo ruska mladina učila namesto katekizma — socialističnih nauk in namesto lojalnosti carjem — demokracije.

Grško ljudstvo se je izreklo za kralja, ki bo res kralj, zato zahteva, da se povrne Konstantin na prestol. Zakaj se je izreklo grško ljudstvo za kralja? Zato, ker je vzgoja v grških šolah monarhistična, socialistična propaganda pa je na Grškem še v povojih.

Vsaka številka Proletarca je vredna, da jo prečita vsakdo, ki razume slovenski jezik. Zakaj ne seže naše ljudstvo v Ameriki v večji meri po tem listu, kateremu gre največ zaslug za vse pridobitve na kulturnem in političnem polju? Zato, ker je to ljudstvo po večini indiferentno, ker je bilo tako vzgojeno v avstrijskih šolah in katoliških cerkvah. Indiferentni ljudje ne morejo misliti. Kvečjem, da prebavijo “pečlarske” dopise.

Predno dobimo ljudsko šolstvo pod svojo kontrolo, si moramo pridobiti dovolj pristašev med do-raščeno maso ljudi. Kakorkoli je vzgojevalno delo med njimi težko, je vendar to edina pot, ki vodi h končnemu uspehu.

Pirčev “žurnal” poroča, da vtihotaplajo boljševiki v Ameriko agitatorje, ki bodo v tej deželi ruvali za nasilen preobrat. Ti agitatorji so najhujši kriminalci, po zatrdilu virov, iz katerih črpa svoje znanje tudi Pire. Med njimi so “zločinci prve vrste, ljudje, katere zasledujejo vse države radi umorov, sleparij, ropov in drugih zločinov”, pravi “C. A.”. Amerika ne rabi nadaljnih kriminalcev iz inozemstva. Morilec, roparjev in podobnih karakterjev je že danes v ameriških mestih toliko, da se jih lahko odda precej ruskim mestom. V Rusiji roparje postrele. Boljševizem je namreč diktatura, ki ne trpi roparjev. Roparji in morileci, ki se gibljejo svobodno po ameriških mestih, niso propagatorji boljševizma. Sovražijo ga, kot ga sovraži Pire, ker bo v Rusiji

odpravil vzroke, ki so odgovorni, da nekateri ljudje postanejo roparji, morileci in hudodelci vseh vrst.

Novi policijski načelnik v Chicagi je vpriporil progone proti vsem sumljivim karakterjem, ki se shajajo v velikih igriščih za denar in bordelskih gostilnah. Polovil je že na stotine kriminalcev, ampak boljševikov ni med njimi.

Neki unijski voditelj je izjavil, da bo pričelo organizirano ameriško delavstvo zbirati fond \$20.000.000 za obrambene namene proti nakani kapitalistov, ki nameravajo s sedanjim odslavljanjem delavcev vspostaviti v vse ameriške industrije načelo odprte delavnice. Dobra ideja, ki pa se jo da izboljšati. Boljše, mnogo boljše bi bilo, če bi strokovno organizirano delavstvo, oziroma vodstva tega delavstva skrbela za politično vzgojo svojega članstva. Odprta delavnica bi bila potem izključena, ker bi v mestnih svetih, legislaturah, na sodiščih in v kongresu sedeli ljudje, ki bi bili izvoljeni na listi socialistične stranke.

Irci nadaljujejo z bojem proti angleški nadvladi. V Dublinu in drugih irskih mestih se vrše populistični boji za neodvisnost Irske. Irci niso edini. Kar je katoliških, zahtevajo popolno ločitev od Anglije. Protestantje, kateri imajo eno tretjino irskega ljudstva, zahtevajo še tesnejše zveze z Anglijo. Boj za neodvisnost irskega otoka se torej vrši v znamenju vere. Težko, da bodo Irci vsled verskih ozirov dosegli ločitev od Velike Britanije. Preje, stoletja nazaj, je bilo to mogoče.

V Belgradu so se vršile velike demonstracije proti pogodbi, ki je bila sklenjena med srbsko in italijansko vlado v Rapallu. Priti je moralo vojaštvo, da je razpršilo demonstrante. Razjarjeni množici se je posrečilo napraviti nekaj škode v poslopju, kjer zboruje ministrski svet. Poslopje italijanskega poslaništva je pred razdejanjem obvarovalo vojaštvo. Rapallska pogodba ne bo spremenjena vsled demonstracij v Belgradu, Zagrebu in Ljubljani. Jugoslovansko ljudstvo ima vlado, kakršno zasluži in ta vlada sklepa pogodbe v imenu jugoslovanskega ljudstva. Če bi ljudstvo hotelo drugačno vlado, bi jo imelo. Tako pa ima celo vrsto strank, ki vodijo med seboj ljute boje, klika, ki je na vladi, pa dela, kar se ji zljubi.

Japonski vojni proračun se je letos zvišal za 50% od zadnjega leta. Z gradnjo vojnih ladij se hiti. Tiste, ki bi imele biti dograjene šele v spomladu leta 1921, bodo gotove že to zimo; potem se takoj prične graditi nove. Velikanske svote bo japonska vlada porabila za utrdbe.

Japonska ni edina država, ki hiti z oboroževanjem. Mnogo jih je, ki se pripravljajo na novo svetovno vojno, ki bo hujša od zadnje. Morda sploh ne pride do nove vojne. Morda se bo delavstvo preje iztrežnilo in napravilo eno fronto proti nemu so-

vražniku. Delavstvo ima moč, da prepreči vojne, kajti delavstvo gradi ladje, vliva topove, zida trdnjave in služi v armadah.

Šola zadnje vojne je bila draga za delavce. Draga je bila za vse ljudstvo, da, celo za nemškega kaiserja, habsburškega Karla in še nekatere druge kraljičke. Žrtve, ki so res žrtve, pa je prinašalo na oltar militarizmu le ljudstvo, tisto priprosto ljudstvo, katerega skušajo pridobiti socialistični agitatorji za socializem. Ako ljudstvo ni še zrelo, da se navzame socialističnih nauk in da se za svoje interese tudi organizira, bo prišla še ena svetovna vojna in za njo še večja mizerija in anarhija, kakor je sedanja. Izkušnje uče človeštvo. Ako vse dosedanje vojne niso bile dovolj velike izkušnje, bo današnji družabni sistem skrbel, da pride do nove svetovne morije in uničevanja. Seme za nove spore je na vseh krajih že posajeno.

Socialisti, ki so res socialisti, nikdar ne obupajo. Oni vedo, da se ljudstvo ne izpremeni čez noč. Navduši se ga lahko čez noč za izgredne, za demonstracije, ampak navdušenja so kratkotrajna. Navdušenje ne nadomesti vzgoje. Vzgoja se ne doseže čez noč. Delo socialistov je vzgojevati mase in jih pridobivati za organizirano delo. Na tem polju se je zadnja desetletja doseglo uspehe, ki so velikanski. Niso pa še dovolj veliki, kajti večina mase je še orodje nam in nji sovražnega tabora. Nekoliko več iztreznjenja mora priti v delavske vrste, nekoliko več smisla za organizirano delo in v teku doglednega časa bomo prišli vsaj tako daleč, da bomo namesto trdnjav in bojnih ladij gradili institucije, ki bodo v korist človeštvu.

Friderik Engels.

Dne 28. novembra je bilo 100 let od kar je bil rojen v Barmenu ob Reni na Nemškem Friderik Engels, sodelavec Karla Marksa.

Njegov oče je imel v Angliji velikanske predilnice, in ko je bil Engels 20 let star, ga je poslal tje, da vodi njegovo podjetje. Toda mladi Engels se je zanimal bolj za modroslovje, kakor pa za trgovino, zlasti so ga zanimale tedanje delavske razmere na Angleškem. Kot posledica njegovih študij o delavskih razmerah v Angliji, je bila njegova prva knjiga "Delavski razred v Angliji leta 1844", knjiga, ki stoji še danes, kar se gospodarske literature tiče, med prvimi.

Z Marksom se je bil seznanil Engels leta 1844 v Parizu, in ob tej priliki sta tudi iznašla, kako sta si blizu drug drugemu po političnih in modroslovnih nazorih. Od tedaj sta delala vedno sporazumno. Ker je bil Engels premožen, a Marks ni šel za denarjem, mu je tudi večkrat pomagal iz zadrege, v kateri ni bil malokrat.

Njuno intimno prijateljstvo, ki se je razvilo ob tej priliki, je ostalo nepretrgano skozi 39 let, dokler

ni pobrala Marksa smrtna kosa. Ko je Marks umrl in je stal Engels ob njegovem grobu, je vzkliknil: "Največje misli devetnajstega stoletja so prenehale misliti!"

Prvo delo, ki sta ga izvršila Marks in Engels, je bil polemični spis "Nedotaknjenost družine".

Tiste čase je ustanovil Wiljem Weitling na Nemškem "Ligo pravičnih", neke vrste organizacijo, ki je vodila delavsko propagando skrivoma. Beseda socializem je pomenila takrat nekaj drugega kot pomeni danes, in to gibanje za osvoboditev proletarijata, je bilo znano pod imenom "komunizem". Ta Liga pravičnih se je nato prelevila v komunistično ligo, in je imela svoje postojanke v raznih mestih. Vsled aktivnosti v tej ligi, sta bila Marks in Engels izgnana iz Francije, nakar sta začela izdajati v Bruslju socialističen list, pisan v nemškem jeziku.

Leta 1848 je bil izdan Komunistični manifest, in kmalu na to je izbruhnila evropska revolucija. Marks je odšel v Pariz, Engels pa je zagrabil za puško in je odšel v južno Nemčijo na bojišče. Toda revolucija ni uspela. Ko se je Marks povrnil iz Pariza, sta začela izdajati z Englesom "Neue Rheinische Zeitung", ki pa niso uspele. V tem časopisu sta zagovarjala odpor proti davkom in sta bila vsled tega tožena radi veleizdaje. Na sodišču sta bila sicer oproščena, toda Prusija ju je leta 1849 izgnala iz dežele.

Od leta 1849 je bil Engelsov dom v Angliji, kjer je vodil očetovo trgovino do leta 1869, in od tedaj naprej je posvetil vse svoje življenje socialističnemu gibanju.

Važnejše njegove knjige so "Zadeva Dr. Düringa", "Postanek družine", "Utopistični in znanstveni socializem" in "Privatna lastnina in država". Poleg teh knjig je izdal tudi mnogo drugih spisov in uredil 2. in 3. zvezek Marksovega "Kapitala". Lahko se reče, da je bilo v zadnjih dveh zvezkih "Kapitala" toliko Engelsovega dela, kakor Marksovega, le da vsled skoraj romantične lojalnosti do svojega velikega prijatelja, ni podpisal temu delu svojega imena. Mnogo Marksovih rokopisov pa, ki so še ostali, je izročil Engels Karlu Kautskiju, ki je priredil iz njih troje izdaj pod naslovom "Teorije nadvrednosti".

Engels je stanoval v Londonu, kjer je čital, študiral in pisal. Dne 6. avgusta leta 1895 pa je umrl vsled raka v grlu, slavljen od delavstvo vsega sveta. Z njim je preminil drugi duševni velikan, ki ga pozna zgodovina socialističnega gibanja po svetu. Engelsa in Marksa ni več, toda njiju delo živi danes bolj kakor kedaj poprej, kjerkoli je kaj zavednega proletarijata, in nauki, ki sta jih učila, postajajo od dne do dne večji monument, ne samo tema dvema velikanoma, temveč potomcem vsega človeštva.

Če ste dobili tirjatev iz upravnništva, da vam je naročnina potekla, jo poravnajte kakor hitro mogoče. Drugače vam bo uprava ustavila list, in vi ga boste pogrešali, poslali čez nekaj tednov naročnino in prosili, naj se vam pošljejo zaostale številke. Temu se lahko izognete, ako poravnate naročnino pravočasno.

MOSKVA V LETU 1920.

Dr. Alfons Coldschmidt.

(Nadaljevanje.)

Največ življenja je v Metropolu, kjer stanujejo in žive mnogi višji sovjetski uradniki. Ministrstvo za zunanje zadeve se nahaja v tem hotelu, zato pa tudi večina teh uradnikov živi v tem hotelu. V mnogih slučajih žive pri njih tudi njihove žene in otroci. Pred revolucijo je bil to najaristokratskejši hotel v Moskvi, kjer so veliki knezi uganjali svoje orgije. Povedali so mi, da so spremenili tisto dvorano, kjer so "velikaši" uganjali najgrše orgije, v ječo za profitarje. Z rdečim usnjem pregrnjeni alkovi Metropola, ki tvorijo nekako rotundo okoli prejšnje koncertne dvorane, kjer je vse polno malih balkoncev in tajnih vrat, so sedaj okupirani od sovjetskih uradnikov. Koncertna dvorana služi za zbirališče centralnega izvrševalnega odbora sovjetske republike. Govorniki govore raz odra s koncertne dvorane, na katerem so zbrani "ravnateljji" zborovanja. Tam kjer je nekdanj dajal takt eiganski violinist, sedi sedaj Kalinin, predsednik predsedniuma centralnega izvrševalnega odbora. On vodi in direktira razprave, nad njim pa stoji v okvirju velikanska slika Karla Marksa.

Glede hrane moram reči, da se z gosti postopa pravično in skoro enakopravno, čeravno ni jed pripravljena tako kot po raznih evropskih hotelih.

Razlike je res še veliko, posebno ako pridejo posebni gosti, s katerimi je treba postopati z "glazé" rokavicami, ali kakor pravijo nekateri Angleži "realpolitično." Navedem naj samo nekatere izjeme. Bil je nek vladar semi-azijske države, katera se je pridružila sovjetski Rusiji. V Moskvi ga niso sicer obdali s takim pompom, kot si bi kdo mislil, ampak v hotelu je imel in dobil vse, kar mu je sree poželelo in česar niso dobili drugi gostje. Tudi angleško misijo, ki je bila v Moskvi v maju 1920 so izvrstno zabavali in pogostili. Servirali so jim najboljše ribe, gujati in meso, dali jim na razpolago najboljše avtomobile, postrežke, itd. Mi vsi smo opazili, da velja sledeča postava oziroma pravilo pri njih: S tistimi, ki so sodrugi v mislih in delovanju, se postopa tako, kakor če bi bili v resnici prebivalci Rusije, pravi Rusi, z onimi pa, katerih ideali niso popolnoma zanesljivi, se postopa drugače. Če bi prišel v Rusijo naprimer Scheideman, bi ž njim postopali prav tako, kakor so z onim semiazijatskim vladarjem. Razume se pa, da mu ne bi prikrivali resnice. Lenin je povedal članom angleške misije marsikaj, kar jim ni ugajalo in če bi Scheidemann v resnici prišel v Moskvo, bi se lahko ravno tako gostil, kakor kadar je na gostiji pri Sklarzu (Op.: Sklarz je dobro znani in škandalozno zapravljen nemški profitar), zato Filip, kar v Moskvo in vzemi seboj tudi Fritza, kajti prav nič ne bo shujšal tam! (Op.: Pisek ima najbrž v mislih Friedricha Eberta, predsednika nemške republike!)

Meni, predsedniku naše delegacije in še par dru-

gim so odkazali za stanovanje neko krasno vilo, ki je bila nekoč rezidenca nekega konzula, kjer so bile velike in prostorne sobe in dvorane, biljardna soba, kopalnice, lepo preddvorje in velik park. Tukaj so bili zbrani mednarodni časnikarski poročevalci: Japonci, Kitajci, Angleži, Amerikanci, Francozi, Italijani, potem Korejci in Bokhahi, ki so bežali, kadar so zadišali svinjino, Tatarji — v par besedah povedano, bil je tu pravi Babilon. Pozabiti ne smem omeniti, da je bila tukaj nastanjena tudi gospodična Harrison, katero vsak pozna in ki pozna vsakega. Rekla mi je: Teodorja Wolffa dobro poznam. Resnici na ljubo moram priznati, da je to jako pogumna ženska. Po vseh uredniških uradih stiče in bila je še v vsaki revoluciji, o kateri znajo tako mično pisati njeni razni časnikarski poročevalni sindikati in kar je najglavnejše, ona osebno pozna Teodorja Wolffa!

Ulice in trgi.

Moskva rabi popravila. Sedaj ko je vojna končana, rabi vsako evropsko mesto velikih popravil, ampak Rusija se nahaja še vedno v vojni z zunanjim svetom in težko je misliti na kaka popravila v njenih velikih mestih.

Kolodvori so takorekoč razbiti, ravno tako ulični tlaki in zidovje hiš; vse potrebuje popravila. Pravijo, da ulice v Moskvi niso bile najlepše niti pred vojno, kajti povečini so bile tlakovane s kamenjem in le nekatere z asfaltom. Kamenje brez vsake simetrije in v največjem neredu, kamenje ogroglo kot zelnote glave štrli iz tlaka, ki zgleda kot miniaturno hribovje in doline prenešeno na moskovske ulice. Vsakdo, ki želi romati v Moskvo, naj ne pozabi vzeti s seboj par parov dobro podkovanih škorenj, ker jih bo rabil. Ko sem bil jaz v Moskvi je bilo nekaj nad dvesto pouličnih električnih kar v prometu, ki so bile vedno natlačeno polne. Večina avtomobilov je na fronti; kočij je videti le malo na ulicah. Iz vsega tega je razvidno, da mora človek rabiti svoje noge ko pride v Moskvo. Opravek vodi človeka ne samo po gladkih tlakovanih ulicah, ampak tudi po razbitih, s kamenjem tlakovanih cestah. Bivši ministri nemške republike, ki nameravajo obiskati Moskvo naj vzamejo najmanj tri pare čevljev seboj, kajti lahko se pripeti, da pridejo nazaj v Berlin bosonogi in to seveda ne bi prijalo njihovem dostojanstvu, ki je vajeno razkošnosti in dobrega življenja. Svetoval pa bi jim, da puste svoje frake doma, kajti obiskali bodo lahko v navadni vsakdanji obleki celo Lenina. K Leninu pridejo lahko v zakrpani obleki, ampak njihove duše morajo biti čiste. Zdelo se mi je primerno, da objavim to dejstvo, kajti takoj, ko sem se vrnil v Berlin, so me nekateri vprašali, kaka oblačila naj vzame potnik seboj, ki misli obiskati Moskvo. Grem celo korak dalje in povem, da sem videl mnoge sovjetske "dostojanstvenike", ki so imeli raztrgane hlače. Sam Bog ve, da Bukharin ni noben Petronius in da naprimer Kdinger, tajnik tretje Internationale, nosi bolj prevrtano obleko kot so programi raznih strank v nemškem rajhstagu.

Vendar so ulice v Moskvi čiste. Res je, da so razbite in včasih blatne, ampak snažijo jih sproti. Lansko zimo so zamrznili podcestni odvodni kanali in to jim je delalo mnoge preglavice, ampak tedaj, ko sem bil jaz v Moskvi, je vodovod perfektno funkcioniral, kanali so bili čisti in nikjer ni bilo opaziti nesnage ali smradu.

Razumeti je treba, da ulice ne zgledajo tako kot ulice v buržvaznih metropolah. Ravno tako kot v Petrogradu je tudi tukaj večina prodajaln zaprtih ali pa zabitih z deskami. Male prodajalne, ki so še odprte, nimajo velikih zalog. Človek kupi v teh lahko razne drobnarije, suvenirje, igračke, sodovico, mlo in podobne reči. Tu in tam je videti sovjetske prodajalne ali založništva, kjer se prodajajo produkti, katere zalaga provizijski komisariat, ki tudi določa maksimalno ceno. Tam se dobi raznovrstno spodnje perilo, nogavice, klobuke, kuhinjske potreščine, itd. po zelo nizkih cenah. Te predmete se dobi jako težko v Rusiji, kajti vsa industrialna produkcija še dandanes stoji.

Hiše v Moskvi rabijo popravila. Mnoge so prazne, a vkljub temu je pomanjkanje stanovanj, vendar vse kaže tako, da se bo položaj kmalu zboljšal. Dežela, ki je že toliko časa v vojni, ne more posvečati toliko paznosti svojim notranjim razmeram. Najbolj so prizadeta seveda velika mesta, ker ta so v resnici največje ovire v vseh ekonomskih krizah.

Moskovske ulice, posebno glavne ulice, so polne življenja posebno pa še okoli desete ure v jutro in ob pol petih zvečer, ko gredo ljudje na delo in iz dela. Zvečer, ko zapro gledališča, so ulice zopet polne ljudi in tudi bulevardi postanejo vrvišča ljudskih mas.

Tudi Moskva je mesto delavcev, čeprav na zunan ne zgleda tako kot Petrograd. Ko hitro pride tujec v mesto, zapazi, da tukaj vladajo delavci, vkljub temu, da je v mestu še veliko elegancije. Ne oziraje se na to kako ljudje se mešajo na ulicah, proletariat tu dominira. Dominira ulice s svojo policijo in raznimi delavskimi odredbami. Tistih cest in ulic, kjer je nekoč človek videl samo razkošnost, zabavišča, bazarje, danes ni več, kajti vse to je spremenjeno in tako preurejeno, da je tudi delavec deležen nekaj boljše zabave in razvedrila. Seveda vse še ni urejeno tako, kot bi moralo biti, kajti veliko je treba še napraviti, toda vkljub temu človek lahko vidi na prvi pogled, da je Moskva mesto delavcev.

Moskva ima krasne trge in drevorede. Najlepši trg je Kremlin. Teško je popisati njegovo krasoto, ali človek lahko reče, da je na tem trgu združeno velikansko vojaško vežbališče, igrišče, zabavišče, sploh vse, kar človek rad vidi v takem delu velikanskega mesta. Visoki, Kremlinski zid na eni strani, s svojimi stolpiči in še vedno ohranjeni čudotvori, s prejšnjimi velikanskimi bazarji moderne Azije na drugi strani, kjer je sedaj nastanjen delavski komisariat, to je Kremlin. Pri vhodu vidiš kip Iberjanske madone, h kateri še dandanes romajo pobožni

ljudje, medtem ko stoji na drugi strani trga največji arhitekturni umotvor na svetu, cerkev sv. Bazilja. Ob Kremlinskem izdu so grobovi revolucionarnih junakov, ki so okrašeni z vencami in rdečimi trakovi, zid sam pa je okrašen z blišččo se plastično umetnostjo, ki meče na vse strani velike rdeče žarke. Res krasen je ta trg, širok in velik kot ruska duša. Tako velik, da je velikanski zemljevid rusko-poljske fronte, ki je bil prilepljen na ta zid, zgledal kot mala pičica na steni. In primeren je za razne rdeče parade, inspektiranje vojaških čet, za vežbanje milice, za shode, itd. Umetno delo, ki kaže, kako so močni in hrabri vojščaki plezali po tem zidu, ni zbrisalo znakov strojnih pušk in topov, ki so živa pričča hudih bojev med proletarijatom in kapitalizmom.

Rdeče čete korakajo okoli trga ob Kitajskem zidu, pojoč revolucionarno himno, na njihovih bajonetih pa imajo privezane rdeče zastavice ali trakove. To je mogočen in nepremagljiv zid, za katerim bi se lahko branile cele armade in ki kaže s kako veliko potrpežljivostjo je bilo napravljeno to masivno delo. Na podoben način so morali Judje grabiti velika obzidja v Egiptu in človek si ne more niti predstavljati koliko znoja in truda je vsesanega v tem zidu.

Krasen je tudi veliki trg pred Velikim gledališčem. Tu je centrum uradnega življenja, to je središče in zabavališče prebivalstva svete Moskve. Reklo bi se lahko, da je to biser Moskve, okrašen z raznim senčnatim drevjem in vsakovrstnimi cvetlicami, kjer je vsak čas vsepolno vsakovrstnih ljudi, ki šetajo ali pa počivajo na klopeh.

Na drugi strani tega trga drve neprestano avtomobili in kočije, korakajo čete vojakov, otrok, šolarjev in delavcev. Mnoge ure sem prebil na tem trgu, tej široki žili Moskve, na rdečem kompasu, od koder vodijo stotere ulice na vse strani Moskve. Tukaj sem opazoval razne branjevece, mešetarje, berače in elegantne dame. Na svetu ni nič finejšega od širokih in velikih trgov Moskve. Staro je to mesto, stari so njegovi trgi, ki so preživeli že marsikateri vihar, ki je drvel po njih in ki so srečno prestali grozni orkan novemberske revolucije.

Res krasni so ti rdeče in zeleno obrobljeni trgi rdeče Moskve, prežeti s svežim zrakom in okrašeni z velikani stoletnih dreves. Na trgih Moskve vidiš, da mesto še živi in da ne bo umrlo. Veliko mesto kot je Moskva ne more umreti v treh letih in kakor je Rim večen, ravno tako je Moskva neumrjoča.

(Dalje prihodjč.)

AGITACIJA za socializem je najboljšo delo za človeški rod. Bogataši izkoriščajo delavstvo, zdravstveno ga ugonobe, potem pa mu o praznikih prirejajo pojedine in slave ta čin v svojih listih kot največjo dobrodelnost pod solncem. Z ukradenimi dolarji je lahko vsakdo filantrop. Nezavedni, suženjsko ponižni ljudje slave take "dobrosrčneže". Zavest, da je človek, tudi res človek, bo spravila iz površja madež dobrodelnosti, ki ponižuje človeka. To se zgodi, kadar zavladava socializem.

Potovanje po "balkanizirani" Evropi.

Paul Scott Mowrer.

Meje v "balkanizirani" Evropi so postale pravi kitajski zidovi; razne vlade so izdale za potovanje iz države v državo vse mogoče restrikcije. Jaz sem prepričan, da ako bi razne dežele mogle, bi prepovedale tudi ptičjem letati čez mejo in rekam tok čez tuje dežele.

Meja je sedaj prostor, kjer se mora vse ustaviti. Vozeč se na vlaku tujec hitro spozna, kedaj se približuje meji. V to ga spominjajo cele vrste železniških voz, ki segajo milje delač od meje na stranskih progah. Na plovnih rekah vidite podobne vrste čolnov in ladij. Na cestah ob mejah vidite oborožene straže in barikade. Kmečke občine ob mejah so sedaj ločene od občin na drugi strani meje, kakor da je med njimi globoko brezno dasiravno so stotletja trgovale in občevale med seboj. Kdor skuša prekoračiti mejo brez dovoljenja, se mora seznaniti s streli mejnih stražnikov. Prebivalec južne Tirolske ni nič več dovoljeno potovati v Inomost po trgovskih opravkih, ali prebivalec Slovakije hoditi na žetve na ogrske planote. Nove meje so bile načrtane in kdor jih skuša prekoračiti ne da bi zadostil formalnostim, riskira življenje!

Potovanja se silno ovirajo in zadržujejo.

Res je, da so nekatera prometna pota vsaj navidezno odprta. Plovba po Donavi in vožnja po glavnih železnicah je na razpolago publiki. Ladje pljujejo po Donavi med Dunajem in Budapešto brez zaprek, toda med Avstrijo in Jugoslavijo in med slednjo ter Rumunijo se je treba na meji presesti. Sedaj vozijo nekateri vlaki celo že čez meje iz države v državo. Ekspresni vlak iz Pariza v Varšavo, v Bukarešt in Carigrad, se zdi ljudem kakor čudež, ker so tako dolgo videli le lokalne vlake, ki so vozili samo do mej. Direktni vlak vozi celo iz Dunaja v Berlin skozi Prago. Za druge direktne vlake ne vem. V poletju 1920 je bila najsigurnejša pot iz Slovakije na Ogrsko skozi Prago, čez Dunaj v Budapešto; potovanje iz Ogrske do Transylvanije — po velikih ovinkih! Vladni poslanci, ki eksperimentirajo z bolj direktnimi poti na potovanjih, imajo včasih tri do sedem dni zamude.

Ker so sedanja prometna sredstva veliko premajhna, da bi nudila primerne ugodnosti potujočemu občinstvu, dosegajo razne restrikcije svoj namen, da odvrta veliko število ljudi od želje po potovanju. Te restrikcije sicer niso nepremostljive, toda so vseskozi ekstremne. Jaz sem preračunal, da sem na mojem trimesečnem potovanju po Evropi porabil polovico mojega časa samo za urejevanje potovalnih zadev. Ko sem dospel v eno deželo, sem moral takoj iskati stike z različnimi uradi, da sem zadostil vsem mogočim formalnostim in dobil dovoljenje za potovanje v drugo državo. Lahko še

dodam, da se dajejo poročevalcem ameriških listov v tem oziru prednosti. Lahko si mislite, koliko več težav delajo navadnim smrtnikom pri iskanju potnih listov.

Hoteli.

Na prve težave naleti potnik, kadar dospe na definitivno mesto, ko prične iskati stanovanje v hotelu. Razun za Atene in Carigrad ne vem za nobeno drugo večje mesto v "balkanizirani" Evropi, kjer se dobe hotelske sobe na prvo vprašanje. Če je potnik pisal ali telegrafiral kakšni hotelski upravi naprej, bo ob uri prihoda v dotični hotel najbrže izvedel, da njegovega pisma ali telegrama niso prejeli. Hotelski klerki se zelo ošabno vedejo in mečejo na človeka mrzle, neprijazne poglede. Koncem konca se ga morda posreči podkupiti in potnik dobi sobo. Mnogi hotelski uslužbeneci so na ta način obogateli. Čul sem, da se mora marsikdo včasih potikati po tedne ali več dni po sobah privatnih stanovanj ali v navadnih stanovanjskih hotelih, predno se mu posreči dobiti sobo v pravem hotelu. Na Češkem skušajo odpomoči tem razmeram s tem, da so ustanovili biro za tužce, ki je pod vladnim nadzorstvom. Naloga tega biroja je rekvizirati sobe za tužce. Edina neugodnost tega sistema je, da si tužec ne more sam izbrati sobe ali hotela, nego mora biti zadovoljen s tistim, ki mu ga določi biro za tužce, tudi, če je soba še tako neprijetna in neprilagodna.

Potnik mora potem iti na policijski urad, kjer se registrira. V nekaterih krajih zahtevajo tudi fotografijo prišedšega tužca. Pojasniti mora uradnikom, koliko časa namerava ostati v njihovem kraju in iz banke mora dvigniti toliko denarja, kolikor ga potrebuje za čas svojega bivanja v dotičnem mestu, kjer se nahaja. Če namerava odpotovati v teku deset dni, mora takoj iti okoli konzularnih uradov, da dobi potrebna viziranja svojega potnega lista. Najprvo mora dobiti viziranje od konzula svoje države; drugega od konzula države, v katero namerava potovati; tretjega in tako naprej od konzulov vseh tistih držav, skozi katere bo moral potovati, in zadnjega od tozadevnih oblasti države, iz katere odhaja.

Želeč potovati iz Varšave v Budapešto, sem si moral dobiti pet različnih viziranj potnega lista, in to od ameriškega, češkega, avstrijskega in ogrskega konzula ter od poljskih oblasti. S pomočjo podkupovanja in s pomočjo nekaterih uradnikov se mi je posrečilo zadostiti vsem tem formalnostim v dveh dneh, ki pa sta vzela za ta posel ves moj čas.

Prostor na vlakih se težko dobi.

Kadar je potnik gotov, da je njegov potni list v redu, lahko poskuša dobiti vožnji listek in prostor na vlaku. Ako so že vsi prostori oddani, kar se v večini slučajih dogaja, ne dobi več vožnjega listka. Da se potnik izogne tem neprilikam, si mora preskrbeti pri oblastih ukaz, izdan za osobje na postajah, ki potem mora prodati prizadetemu potniku vožnji listek. Vsi potniki nimajo vpliva pri obla-

stih. Ako imajo denar, si lahko pomagajo, če dajo par bankovcev podkupnine uradniku, ki prodaja vožnje listke, in ena ovira za odpotovanje je s tem zopet odstranjena. Kot zadnje sredstvo gre potnik lahko na vlak brez vožnjega listka in se prepusti upanju, da se mu bo posrečilo podkupiti kondukterja. Vožnji listek je veljaven samo do meje; ta proces se na meji pričinja zopet z nova, poleg pa se mora preskrbeti še z denarjem države, v katero se je pripeljal.

Predno kdo odpotuje, mora paziti, da ni odnesel s seboj kakih novih predmetov in da svota denarja, ki ga ima s seboj, ne presega svote, ki je na potovanju dovoljena. Dobro je, da se preskrbi tudi z živili za slučaj stiske; edino posebni francoski ekspresni vlaki imajo jedilne vozove. Sedaj, ko ste si vse uredili, greste lahko na vlak in si skušate poiskati na njem prostor, do katerega mislite, da ste opravičeni. Sicer se še lahko zgodi, da izbruhne vsak čas stavka, ki so v teh krajih vsakdanje možnosti. Tudi se lahko pripeti, da je spremenjen vozni red, kar se sedaj mnogokrat dogaja.

Na meji se vlak ustavi za dolgo časa. Potniki morajo izstopiti s svojo prtljago. Stati morajo v dolgih vrstah in čakati in stati, da jih že bole noge. Med vojno so potnike preiskovali, da ne bi kdo odnesel kakih tajnih vojnih informacij. Sedaj jih preiskujejo, da ne bi odnašali delnic, bondov, denarja in draguljev. Kadar potnik stoječ v vrsti pride končno pred preiskovalne mejne uradnike, ga potisnejo v majhno kabino in proces stikanja po njegovih žepih se prične. Včasih se je treba tudi sezuti in tudi notranjost klobuka preiščejo. Včasih zahtevajo od potnika, da se mora tudi sleči, toda taki slučajji postajajo redkejši. Če ima pri sebi več denarja kakor je dovoljeno, ga mu odvzamejo in zanj mu izdajo potrdilo. Če se kedaj povrne skozi ta kraj, mu svoto vrnejo. Potem gre v drugo kabino, kjer pregledajo njegov potni list. Nazadnje odpro še njegove kovčke, ki jih natančno preiščejo. Če ima v njih kake nove predmete, za katere ni dobil dovoljenja za eksportiranje, mu jih konfiscirajo. V nekaterih državah je celo prepovedano odnesti kos čokolade čez mejo.

Tri ali štiri ure so med tem prešle. Potnik lahko gre zopet na vlak, da ga ob gotovem času prepelje na drugo stran meje, kjer se vsa igra z nova pričinja z novim carinskim osobjem, kjer bodo zopet preiskali žepe, kovčke in ugotavljali, da li je potni list pravilno izpolnjen ali ne.

Lahko pri tem še omenim, da ako ima potnik s seboj kaka pisma, jih bodo odprli in čitali. Če je v njih kaj takega, kar ne ugaja mejnim uradnikom, jih konfiscirajo. Dobe so obmejni uradniki, ki posedujejo precej prevdarnosti in inteligenčnosti. S takimi se lahko izhaja. Večina ni takih. Nekatere meje so slabše od drugih, kar se tiče ovir potnikom. Ampak vse so dovolj slabe. Vse so simbol "balkanizirane" Evrope.

Poštna zveze so slabe in negotove.

Ljudstvo v okrožjih teh zaprtih mej je izolirano in spominja potnika na otoško prebivalstvo Oceanije. Oni ne vedo, in izgleda, da se tudi ne brigajo, kaj se godi ono stran meje. Čitajo samo lokalne liste, ki priobčujejo male stisnjene novice na svoj poseben način. Tistih par ljudi, ki res žele izvedeti, kaj se godi izven mej njihove države, so odvisni od informacij, ki jih jim morejo dati potniki, katere izprašujejo po cele ure, kakor v časih, ko še ni bilo časopisja in hitre pošte. Lahko se reče, da so se taki časi povrnili. Mednarodna pošta je silno počasna, kakor da se prepeljavajo poštna pošiljatve v počasnih poštnih vozovih in ne z vlaki. Cenzura, nesoglasja, mržnje, sumnje, vse to so stvari, ki delajo dostavljanje poštnih pošiljatev nesigurnim. Vsakdo se mora sprijazniti z mislijo, ko odda pismo, da bo morda dostavljeno, morda tudi ne. Previden pošiljatelj bo poslal tri kopije, od katerih bo odposlal po eno na vsakih par dni. Brzjavljenje iz dežele v deželo je še bolj negotovo. Pristojbine so visoke in uradniki v brzjavljnih postajah radevolje sprejemajo vse brzjavke, ki se jim prinesejo, vzamejo pristojbine in dajo potrdila; ampak če je vsebina količak sumljiva, ali ako se zdi naslov operatorjem nepravilen, gre besedilo v koš. Ali, če so brzjavne žice zaposljene, bodo vašo brzjavko poslali naprej po pošti. Tudi tukaj igra nespretnost, mržnja in nemarnost svojo glavno vlogo.

Najslabše pri vsem tem je negotovost. Človek nikdar ne ve, dali je bilo pismo ali brzjav dostavljen adresiranecu ali ne, razun če se čudežno pripeti, da prejme odgovor; toda tudi tu so slučajji, da pride odgovor šele čez dolgo tednov, ko ste na svoje pismo ali brzjav že pozabili.

Če ima kdo oddati važna poročila, je edina zanesljiva pot, da najame kurirja, ki osebno odnese poročilo naslovljencu, ali pa če opravi to delo sam. Temna doba se je zopet povrnila.

V Milanu v Italiji so katoličani priredili velik shod in demonstracijo za neodvisnost Irske. Kakor je navada na katoliških shodih, tako so tudi iz tega poslali brzjavke udanosti svetemu očetu, pozdrav kardinalu Longuetu, ki je primat Irske, ter predsedniku irske republike. Ni še tako dolgo tega, ko so na Irskem prirejali shode, na katerih so katoličani zahtevali od savojske dinastije, da mora povrniti italijanski polotok papeževi državi. Italijanski katoličani jim sedaj simpatije vračajo.

Irska je opravičena do samoodločevanja. Ako noče britanske nadvlade, bi se je ne smelo siliti pod njo. Kakorkoli bodo že Irci gospodarili na otoku sv. Patrika, to je njihova zadeva. Zato z bojem Irciev za ločitev od Anglije simpatizirajo mnogi, ki sicer ne odobravajo način, s katerim se vodi ta boj. Vera igra v njem preveliko vlogo. Ampak to je stvar Irciev. Ko bodo dobili "svobodo", bodo spoznali, da so za prospeh potrebne druge stvari bolj kakor katoličanstvo.

Iskanje najstarejšega človeka v Aziji.

(Konec.)

Azija je na izkopinah še zelo revna, dasiravno je njena znanstvena važnost že davno priznana. Evropa in obe Ameriki sta dali že bogate zbirke starinoslovcem v obliki okamenelih živalij, ki so živele pred milijoni let; vsi svetovni muzeji so polni teh zbirk. Toda iz Azije je prišlo še zelo malo. Nekaj fosilov, ki jih je nakupil na Kitajskem in opisal Nemeec Schlosser, je vse, kar je do danes znana. Pri iskanju fosilov v Aziji so bile vedno velike težave. Kitajci pripisujejo fosilom veliko versko važnost in jih neradi dajejo iz rok. Imenujejo jih "kosti zmaja" in smatrajo, da imajo zdravilno moč. Ako Kitajec stare šole najde kamen s fosilom, ga skriva in časti, kakor da je našel največji zaklad.

Dr. J. G. Anderson, svetovalec za rudarstvo v kitaski republiki, je zadnja tri leta kopal za fosili v mnogih krajih Kitajske; imel je precej uspeha, čeprav je imelo njegovo delo ovire. Večina fosilov še ni izluščena iz kamna, da bi jih bilo mogoče identificirati, toda nekateri največji predstavljajo ostanke primitivnega nosorožca, konja in mamota. Anderson je prvi Evropejec, ki je odkril fosile na Kitajskem in njegove najdbe dokazujejo, da je orientalska republika zelo bogata na njih.

Evropejski učenjaki vedo o mnogih sedanjih prebivalcih v Aziji ravno toliko kakor o azijatskih okameninah. Znano je, da je bila sedanja Kitajska davno pred Kitajci naseljena z rodovi, ki so bili potisnjeni proti zapadu in jugu, ko so prišli Kitajci iz vzhoda; bilo je ravno tako kot z ameriškimi Indijanci, katere je belokožni človek pogнал na vse strani, ko se je polastil njihove zemlje. Ostanke teh predkitajskih rodov še eksistirajo, toda izumirajo naglo. Nahajajo se na slemenih in v globokih dolinah gorovja Junan in Kvejšov ob meji Tibeta. Teh rodov je okrog trideset in med njimi so znani Loloti, Mosoti, Lisoti in drugi. Kakor rečeno, so omenjeni rodovi na robu smrti, a nič ni še znanega o njihovem izvoru, šegah, jeziki in življenju sploh. Loloti imajo še danes svoj neodvisen teritorij v Szechuanu, ki je ena najbogatejših in najbolj obljudenih kitajskih provincij. Kitajci ne smejo prekoračiti "nevidne" meje njihove dežele, kajti Loloti takoj ubijejo vsakega Kitajca, ki stopi na njihova tla. Na meji se vrše neprestani spopadi in roparski vpadi. Včasih se zgodi, da Kitajci ujamejo peščico teh divjakov, ki se drznejo pogledati čez meje svojih hribov, toda nekaj dni pozneje — navadno v temni noči — se prav gotovo izvrši napad na bližnjo kitajsko vas. Ako je napad uspešen, tedaj Loloti pobijejo vse možke, zažgo kočje in odpelejo ženške s seboj. Na ta način so Loloti znani kot okrutni divjaki. Ampak neki francoski raziskovalec, ki je prekoračil njihovo mejo pod pravo "zaščito", je poročal, da so Loloti zelo prijazni ljudje, gostoljubni in precej razviti duševno.

Chapman Andrews, predsednik ekspedicije, ki zdaj obišče Azijo, je na svojem drugem potovanju po Tibetu tudi prišel v dotiko z Loloti in pravi, da so zelo zanimivi ljudje. Neodvisni so res in zelo trmoglavi, toda hitro so prijatelji z belokožcem, ki se jim zna prikupiti. Andrewsa so spremljali na lovu in dali so mu razumeti, da oni sovražijo le žolto-kožce (Kitajce). Andrews je opisal te ljudi kot popolnoma drugačne od Kitajcev. Loloti so velike postave dolgih obrazov in bele polti; vsa znamenja kažejo, da so kavkaškega plemena kot mi. To bi moralo zanimati učenjake. Ako so Loloti belokožci, od kod so prišli? To vprašanje mora biti rešeno predno Loloti izginejo popolnoma, in ameriška ekspedicija si je vzela nalogo, da ga reši do dna.

Kot že omenjeno, je več tehtnih vzrokov, zakaj ni bila centralna Azija do danes znanstveno preiskana. Prvi vzrok je, ker je kraj zelo oddaljen od civiliziranega sveta in vsaka velika ekspedicija je zvezana z ogromnimi stroški. Majhna skupina ljudi ne opravi nič. Drugič so domačini, ki ovirajo to delo. Dalje so dotične pokrajine še popolnoma divje; mnoge planjave so brez pitne vode in brez cest in klima je mrzla. V nekaterih krajih je vsak tujec, ki se prikaže, takoj na sumu kot sovražnik. Verske vraže in praznoverje domačinov je tudi velik faktor, ki ovira znanstveno raziskovanje. Na primer Kitajci verujejo, da je zemlja oskrunjena, ako se iz nje jemljejo ostanke mrtvih živali. Duhovi zemlje, vetra in vode morajo biti prej zadoščeni predno se zasadi lopata v tla in vsled tega je naravnost nevarno kopati v bližini starih pokopališč, ako nima človek zaščite. Inženirji, ki so nadzorovali delo pri gradnji železnice, so imeli vedno veliko sitnosti z domačini, ki niso dovolili kopati tunelov. Ali v zadnjih desetih letih se je marsikaj spremenilo. Kitajski domačini se dajo potolažiti na razne načine in delo bo brez nevarnosti, kadar bo sodelovala kitajska vlada. To je zdaj doseženo. Voditelji ameriške ekspedicije bodo imeli s seboj prvič kitajske starinoslovce in biologe, kitajske kažipote in stražnike in gotov del najdene zbirke fosilov je zajamčen Kitajcem, ki bodo potem pod vodstvom Američanov ustanovili prvi muzej te vrste v Pekingu.

Še večje težave so v Tibetu. Tam se smatra vse zlato lastnina duhovnov boga Lama — in tujci, ki pridejo v Tibet, so takoj na sumu, da iščejo zlato ali da so misijonarji. Tibetancem ni zameriti, ker imajo bridke izkušnje od kar hodijo Angleži in drugi eventuristi v njihovo deželo.

Ameriškimi raziskovalcem so znane te težave in sedaj jih bodo skušali premagati. Ekspedicija bo imela veliko finančno podporo. American Museum of Natural History vodi že deset let omejena raziskovanja v centralni Aziji, ki so se večinoma tikala le zoologije. Ta raziskovanja so tudi imela namen, uglasiti pot za večjo ekspedicijo. Chapman Andrews je vodil že dve manjši ekspediciji in s tem je poučil vodstvo muzeja o razmerah v Aziji in s potrebami za bodoča podvzvetja te vrste. Njegova prva ekspedicija je v letih 1916—1917 obiskala Junan na južozapad-

nem koncu Kitajske. Tam se je seznanil z Loloti, kot smo že omenili. Ta pokrajina je zanimiva tudi zaradi tega, ker se v prostranih gorah ob tibetanski meji nahajajo obširni pragozdi, ki morajo biti zelo bogati na živalih doslej še neznanih vrst. Andrews je takrat eksploriral le majhen del tega gorovja, toda dobil je zbirko blizo tritisoč sesalcev, ptičev, reptilov in batrahijanov. Zbirka vsebuje mnogo specimеноv, ki so še novi znanosti. Druga ekspedicija je leta 1919. obiskala Mongolijo in severno Kitajsko. Vrnila se je pred kratkim v New York z bogato zbirko živalij. Doslej je veljal London kot središče zooloških zbirk iz orijenta, toda v prihodnjih desetih letih bo to središče nedvomno v New Yorku, ako se obnesejo načrti tretje in doslej največje ekspedicije.

Bodoča raziskavanja se bodo vršila na visokih planotah Tibeta, peščenih puščavah Gobi, v gorah Himalajev, gostih pragozdih Malajskega polotoka in poltropskih džunglih južne Kitajske. Že zadnja Andrewsova ekspedicija je dognala, da v puščavi Gobi še živi nekaj čred divjega konja, ki ne eksistira več nikjer drugod na svetu; dalje so tam divje kamele in divji osli ter antelope, ki tečejo šestdeset milj na uro. V gorah nedaleč od te zanimive puščave žive divje ovce in koze z ogromnimi rogovi, ki niso še nikdar slišale strela iz puške. Na tibetanskih stepah so veliki leopardi bele barve in krasne zlate opice s plavimi in navzgor zavihanimi nosovi. Nekateri teh specimеноv so najredkejši in najmanj znane živali na svetu. Na južnem Kitajskem se tudi nahaja žival s pravim pravcatim "zlatim runom", čudna, volu podobna kreature, ki predstavlja prehodni stadij med antelopo in kozo. V mandžurskih gozdovih eksistira tiger z dolgo dlako; veliko večji in lepši tiger, kot je znani Bengal iz Indije, ki že od nekdaj služi kraljem in cesarjem v sport. Mandžurski tiger živi v krajih, kjer je sneg in led.

Tretja ekspedicija bo imela svoj sedež v Pekingu, kjer bo njeno oporišče. Tam se bodo zbirale in razhajale razne skupine zoologov, paleontologov, arheologov, antropologov, geografov, fotografov itd., ki bodo delali skupaj ali ločeno, kakor bodo zahtevale okoliščine. V štabu ekspedicije je sedem specialistov, ki bodo imeli izvežbane domačine kot pomagače. Raziskovanje se bo vršilo na Kitajskem, v Mongoliji, Tibetu, Mandžuriji, Kamčatki in deloma tudi v tropičnih delih orijenta. Delo bo trajalo — kakor že omenjeno — pet let. Prvo leto se bodo vršile večjidel priprave, organiziranje partij, ustanovitev baz in laboratorijev v Pekingu itd. V začetku drugega leta se pa začne delo na polju. Ekspedicija bo opremljena z vsemi modernimi pripomočki kot še nikdar prej. V Mongoliji in puščavi Gobi, kjer so velike ravnine, bodo raziskovalci potovali na motornih avtomobilih, v goratih krajih pa na konjih. Povsod bodo ustanovljene lokalne baze z živili in potrebnimi stroji za delo. Po nekaterih krajih Mongolije in zapadne Kitajske se bodo raziskovalci posluževali tudi letal. Kar je lahke prtljage, jo bodo prevažali na avtomobilih, težji transport pa bo na ka-

melah in v severnem Tibetu bo treba imeti samo mule in majhne konjičke, kajti drugače ne bo mogoče doseči divjih goratih krajev. Vzelo bo najmanj dva meseca predno karavana doseže "prepovedano ozemlje" divjih rodov na meji Kitajske in Tibeta.

Ekspedicija bo stala \$250.00 in bo štela okrog dvesto članov brez domačih pomagačev in vojaških čet, ki jih je obljubila kitajska vlada. — Iz revije "Asia".

Neka poljska stranka bo pričela s propagando proti boljševizmu. Za to propagando želi sodelovanja od vseh tistih strank v vseh državah, ki se ne strinjajo z ruskim boljševizmom. Tako se glasi poročilo iz Varšave. Na tiste, ki lahko prispevajo, apelira ta stranka za denarno pomoč, kajti tudi propaganda stane denar, ne samo vojna. Poljska šlahta, ki lastuje zemljo, ki bi jo moralo posedovati poljsko kmečko ljudstvo, lahko prispeva za tako propagando. Denar ima, ob enem pa želi, da ostanejo kmetje še nadalje najemniki in tlačani. Propaganda poljske aristokracije bo uspešna en čas; prej ali slej pa bo tudi verno poljsko ljudstvo spoznalo, kdo so in kdo niso ljudski prijatelji.

Ivan Molek:

Vaše in naše.

Starec večni, ki minljivost piše,
vam odmeril knjigo je debelo.
Vaši listi zdaj so polni — —
Zgodovina, prošlost — vse je vaše.
Vaša so kraljestva, troni, krone,
vaša mesta so, palače in gradovi,
konji in kočije, limozini.
Naši so brlogi in grobovi,
tritisoč let naše so verige, ječe.
Vaši so zakladi v zemlji, na površju;
dobro ste zapredli kroglo zemlje v svoje mreže.
Vaši so oltarji, templi, sodni stoli,
naše so postave, ki zapisali ste vi jih.
Vse lepote, ki jih duša žejna pije,
v shrambe svoje vi ste zaklenili.
Vaši so junaki v plaščih vseh krvavih,
vojne, bitke in masakri —
le imejte jih! — naši so mrličji.
Vaši so topovi, smrt deleči stroji;
kdo iznašel je vešala in grmade?
Vaši so vrtovi, parki, trate so zelene,
vodometi, ladje, tudi morje,
jezera in reke ste si prisvojili.
Kaj ni bilo vaše?
Starec večni, ki minljivost piše,
vam odmeril knjigo je debelo.
Vaši listi zdaj so polni — —
Naši listi so še prazni.
Čas odpira novo knjigo.
Zgodovina, prošlost je zaprta,
dan bodoči, dan življenja — naš jel!

Ustava in pravila socialistične stranke.

Sprejeta na splošnem glasovanju dne 13. jan. 1920.

(Nadaljevanje.)

h) Glasovanje o referendumu za odpoklic članov eksekutive traja 60 dni od časa, ko so glasovnice odposlane iz glavnega urada in vse državne, okrožne ali krajevne organizacije morajo hraniti individualne glasovnice najmanj 6 mesecev, in v slučaju, da se zahtevajo, jih morajo odposlati glavnemu uradu stranke.

i) Le dobrostoječi člani, ki so bili vsaj 6 mesecev v stranki, morejo glasovati o referendumu, ki se tiče odpoklica članov eksekutive.

j) Če se vrši v teku 60. dni od kar bi se imel zaključiti referendum za odpoklic članov eksekutive konvencija, tedaj tak referendum ni na mestu.

Toč. 3. Člani eksekutive in drugi izvrševalni uradniki morajo biti vsaj tri leta člani stranke, predno morejo kandidirati za ta mesta.

ČLEN IV.

Toč. 1. Dolžnosti in moč odbora so:

a) Zastopati stranko v vseh narodnih in mednarodnih zadevah;

b) Sklicavati zbere in konvencije, določene potom splošnega glasovanja stranke;

c) Izdelati poročila o stanju strankine organizacije, o stanju članstva ter dati konvencijam priporočila;

d) Izdelati pravila in dnevni red, ki še ni določen za konvencijo stranke potom ustave in dodatkov, sprejetih na prejšnjih konvencijah;

e) Sprejemati od državnih organizacij prispevke in poročila.

g) Upravljati referendume, kakor predpisujejo pravila;

h) Skrbeti za delo in izvrševanje vseh tekočih poslov v glavnem uradu;

i) Objavljati zapisnike svojih sej v uradnem glasilu;

j) Objavljati v uradnem glasilu poseben pregled o vsem izdanem denarju za tiskanje letakov in knjig z naslovi in imeni pisateljev;

k) Vzdrževati v zvezi gl. urada take biroje in oddelke, ki so potrebni.

Toč. 2. Člani eksekutive morajo biti sposobni, da služijo kot organizatorji. Vsak član je lahko imenovan predevateljem za tečaje, ki jih priredi gl. urad, in se mu dodeli posebno začasno delo pri stranki.

Toč. 3. Eksekutiva ima — glasom zveznega zakona o korupciji — izvoliti izmed sebe stalnega predsednika, ki naj služi brezplačno.

Toč. 4. Eksekutiva ima formulirati svoj pravilnik za poslovanje, ki pa ne sme biti v nasprotju teh pravil.

Toč. 5. Seje eksekutive se morajo vršiti vsaj vsake tri mesece enkrat, izvzemši če odločijo člani eksekutive soglasno drugače.

Točka 6. Eksekutiva je varuh vsega strankinega premoženja.

Toč. 7. Prostor za glavni urad določi eksekutiva.

Toč. 8. a). Eksekutiva ne sme izdajati iz skupne blagajne denarja, če ni v direktni zvezi s propagando socializma ali delavskega boja, in ne več kot \$100 je

dovoljeno drugim kot podrejenim odsekom stranke; ne sme se ozirati tudi na prošnje za gmočno pomoč klubov ali drugih, državnim organizacijam podrejenih odsekov, če niso priporočene od državne organizacije.

b) Eksekutiva nima moči izdajati iz fondov denarja, izvzemši za tekoče potrebe, in izvzemši, če ima stranka dovolj denarja, da lahko plačuje vse dolgove, ali če so redni dohodki očitno taki, da bi se mogli izredni izdatki pokriti še pred koncem tekočega leta. Eksekutiva ne sme izdajati denarja, bodisi direktno ali indirektno za podporo kakršnegakoli periodičnega ali rednega lista, ki ni last glavnega urada.

Toč. 9. Glavni urad ne sme oddajati adresarjev organizacij in naročnikov nobenemu, ki ni član stranke, niti jih ne sme oddajati članom za privatne namene. Lahko pa odda primerno število naslovov članom in strankinim uradnikom za strankine namene, za agitacijo in propagando, kakor za obnovitev naročnine, vsak čas.

Toč. 10. Eksekutiva lahko tiska in pošilja vsakemu članu stranke tedenski list, ki je namenjen izključno strankini aktivnosti.

ČLEN V.

Izvrševalni tajnik.

Toč. 1. Izvrševalnega tajnika nastavi eksekutiva, ki ga tudi vsak čas lahko odstavi, ali pa ga odstavi članstvo potom referendumu. Za svoje delo položi varščino, ki jo odloči eksekutiva, ki mu odmeri tudi plačo.

Toč. 2. Izvrševalni tajnik vodi vse zadeve glavnega urada, vstevši nastavljanja potrebnih moči, katerih delo pa je podrejeno direktivi eksekutive. V oskrbi ima tudi račune gl. urada in vseh njegovih oddelkov.

Toč. 3. Izvrševalni tajnik objavlja v uradnem glasilu vse važne uradne strankine zadeve; dalje mesečna poročila o dohodkih in izdatkih; pregled in stanje članstva v raznih državah in teritorijalnih organizacij ter narodnostnih federacij; glavna poslovanja, ki jih opravljajo narodni uradniki in druge podobne zadeve, ki se tičejo strankine organizacije in so v interesu članstva.

ČLEN VI.

Narodni odbor za prizive.

Toč. 1. a) Narodni odbor za prizive šteje sedem članov, ki so izvoljeni na konvenciji na tak način, kakor člani eksekutive, in ne več kot dva člana smeta biti iz ene države. Nadomestni člani v eksekutivi ne morejo biti v tem odboru.

b) Ta odbor se konstituira takoj po konvenciji, in izvoli izmed sebe predsednika in tajnika. Imena in naslovi teh odbornikov se objavijo v strankinem glasilu.

Toč. 2. a) Dožnost tega odbora je, da zasliši zadeve, ki se tičejo odvetja Čarterjev ali suspenzacij oragnizacij po eksekutivi, in za nobeno drugo zadevo.

b) Odborniki si sestavijo za svoje poslovanje svoj posebni pravilnik, ki pa ne sme biti v nasprotju s to ustavo ali pravičnostjo in nepristranostjo v zadevah, ki pridejo pred ta odbor.

Toč. 3 a) Vsi akti, ki so v zvezi z odvetjem Čarterja ali s suspenzacijo, povzročeno potom eksekutive, so v polni moči, ko je izrekla eksekutiva svoj odlok, izvzemši, če je ta odlok razveljavljen potom odbora za prizive.

(Dalje prih.)

Glasovi iz našega gibanja.

SODRUGOM IN SOMIŠLJENIKOM V DRŽAVI WISCONSIN IN ILLINOIS.

Sodrug J. Oven, ki se mudi sedaj v državi Ohio, se vrne v kratkem v Chicago, od koder se poda v Wisconsin in pozneje po državi Illinois.

Koraki za organiziranje njegovih shodov, predavanj ali sestankov po državi Wisconsin, so že podvzeti.

Socialistični klubi v državi Illinois in podporni društva, ki bi hotela prirediti zanj shod, predavanja ali sestanek, na katerem opravi sodrug Oven svojo agitacijo, bodisi da ustanovi socialistični klub, kjer ga še ni, in pridobi novih članov, kjer so že klubi, kakor da pridobi "Proletarcu" novih naročnikov, naj naznanijo svojo željo takoj tajništvu J. S. Z., da jim odredi datum in objavi priredbo v "Prosveti" in v "Proletarcu".

Shodi ali sestanki po državi Illinois se začno prvi teden v januarju 1921. Iz države Illinois se poda sodrug Oven v Kansas.

Menda ni treba naglašati, da se začenja za delavstvo nova kampanja; organiziranje in izobrazba, ki je delavstvu potrebna in ki jo mora imeti, če hoče, da bodo uspehi večji. Tudi socialistična stranka in druge narodnostne socialistične skupine začno s kampanjo za 1924. in pošljejo svoje govornike v vse kraje dežele.

Sodrug Oven je dober govornik in predavatelj, in zato njegovi nastopi po naselbinah ne bodo brez uspeha. Sodrugi in somišljeniki: javite se za priredbo njegovih shodov, predavanj ali sestankov!

Tajništvo J. S. Z.

DO DANES NAZNANJENI SHODI IN SESTANKI ZA SODRUGA OVNA V DRŽAVI WISCONSIN ILLINOIS.

V nedeljo dne 5. decembra popoldne po seji društva Slovenec št. 68 SNPJ. v Racine, Wis., v dvorani Union na Wisconsin Street.

V nedeljo dne 12. decembra, javen shod v Waukeganu. Priredi ga socialist. klub št. 45 J. S. Z. Tema: Položaj svetovnega delavstva in razne frakcije, ki so nastale v socialističnem gibanju vsled vojne in preobrata na Ruskem. Dvorana bo naznanjena v letakih, ki jih razdeli klub.

Klubi in društva v Wisconsinu in Illinoisu, ki se še niso odločila za Ovnov shod, sestanek ali predavanje, naj to store kakor hitro mogoče, da se organizirajo priredbe in objavijo v Proletarcu.

Tajništvo J. S. Z.

Na Silvestrov večer

dne 31. decembra priredi slovenski socialistični klub št. 1, J. S. Z., v Chicagi domačo zabavo v dvorani S. N. P. J. Vstopnice se dobe pri članih kluba in v upravnistvu Proletarca.

LISTU V PODPORO.

Daragh, Pa. — Chas. Slavic	\$ .50
LaSalle, Ill. — Matt Bergles	.50
Cleveland, O. — Slov. Soc. Klub št. 27, JSZ. . .	8.50
Detroit, Mich. — Paul Ocepek	2.50
Avella, Pa. — Lawrence Guzelj	.50
Chicago, Ill. — Neimenovan	.25
Girard, Kans. — Chas. Worina	.50
Barberton, O. — Po \$1.: Martin Železnikar, John Stražisar, neimenovan; po 50c: Joe Piškur, Girard, O.; (pošiljatelj J. O.), sku- paj	3.50
Ace, Tex. — Peter Mihelich	1.25
Farrell, Pa. — Frank Tigol	.50
South View, Pa. — Peter Perenič	.50
Aliquippa, Pa. — Jakob Kotar	.50
Skupaj	\$19.50
Zadnji izkaz	602.67
Skupaj do 29. novembra	\$622.17

ROJAKI V CLEVELANDU,

ki žele naročiti AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLE-DAR, ga lahko dobe v klubovih prostorih v S. N. D. ali pa pričlanih socialističnega kluba št. 27. — Letnik 1921 se odlikuje po izbranem građivu in lepih ilustracijah. Sezite po njih sedaj, dokler zalo-ga ne poide. — Tajništvo kluba št. 27, J. S. Z.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

P. M., Ace, Tex.—Naslov "Znanja" je 2741 W. 22nd St., Chicago, Ill.

F. L., Whiting, Ind.—Za zaželjene informacije se obrnite direktno na "Čas", 1037 Addison Rd., Cleveland, Ohio.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27, JSZ., se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne in vsako četrto nedeljo v mesecu ob 2. popoldne v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodruga je, da redno prihaja k sejam.—Tiste, ki simpatizirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri soc. stranki, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tako pomagajo pri delu za osvoboditev proletarijata. Prva naloga delavca je, da postane razredno zaveden. Pri tem pa vpoštevajmo geslo: "V organizaciji je moč." — Tajnik kluba št. 27, JSZ.

MILWAUKEE, WIS.

Seje slovenskega socialističnega kluba se vrše vsak drugi in četrti petek v mesecu v dvorani ILIRIA, 319 First Ave. — Ker se na klubovih sejah obravnavajo važne stvari, je dolžnost članstva, da se udeležuje sej. Pripeljite s seboj tovariše, ki se zanimajo za razredni boj in še niso v organizaciji. John Kresse, 396 4th Ave.

DETROITSKIM SODRUGOM.

Prihodnja seja slov. socialističnega kluba št. 114, JSZ. se vrši dne 11. decembra (drugo soboto v mesecu) v klubovih prostorih na 424 Ferry Ave. E. — Na dnevnem redu bo več važnih stvari, ki se morajo rešiti. Udeležite se seje polnoštevilno in pripeljite seboj svoje prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da ji pridobivamo novih članov. Organizator.

Slov. delavska

podporna zveza

Ustanovljena dne 28.
avgusta 1908.Inkorporirana 22. aprila
1909 v državi Penn.

Sedež: Johnstown, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: IVAN PROSTOR, 6120 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Podpredsednik: JOSIP ZORKO, E. F. D. 2, Box 113, West Newton, Pa.

Glavni tajnik: BLAS NOVAK, 634 Main St., Johnstown, Pa.

1. Pom. tajnik: FRANK PAVLOVČIČ, 634 Main St., Johnstown, Pa.

2. Pom. taj. ANDREJ VIDRICH, R. F. D. box 4, Johnstown, Pa.

Blagajnik: JOSIP ŽELE, 6502 St. Clair Ave., Cleveland, O.

Pom. Blagajnik: ANTON HOČEVAR, R. F. D. 2, Box 27, Bridgeport, O.

NADZORNI ODBOR:

Predsednik nadzor. odbora: IGNATZ PODVASNIK, 5315 Butler St., Pittsburgh, Pa.

1. nadzornik: SOPHIA BIRK, 6006 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

2. nadzornik: IVAN GEOSLJ, 885 137th St., Cleveland, O.

POROTNI ODBOR:

Predsednik porot. odbora: MARTIN OBERŽAN, Box 135, West Mineral, Kans.

1. porotnik: BRANC TEROPČIČ, R. 1, Bonanza, Ark.

2. porotnik: JOSIP GOLOB, 1918 S. 14th St., Springfield, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. JOSIP V. GRAHEK, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa.

Glavni urad: 634 Main St., Johnstown, Pa.

URADNO GLASILO: PROLETAREC.

3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošlje edino potom Poštnih, Expresnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naslovljajo: Blas Novak, Union National Bank in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnji popravi.

Pittsburgh, Pa. — Naznanjam članstvu društva Združeni Slovan, št. 56, SDPZ., da se vrši prihodnja redna seja, ki bo ob enem glavna letna seja, dne 5. decembra ob 9. dopoldne. Apeliram, da se je polnoštevilno udeležite. Na dnevnem redu bodo poleg drugih točk tudi volitve odbora za prihodnje leto. — Joseph Dekleva, tajnik.

Southview, Pa. — Opozarjam članstvo Rdeči Prapor št. 153, S. D. P. Z., naj se polnoštevilno udeleži letne seje dne 19. decembra ob poldesetih dopoldne v Slov. nar. domu. Za odsotnost so tehtni uzroki le bolezen in oddaljenost. Kdor se seje ne udeleži, bo kaznovan z enomesečno suspenzijo. Članstvo naj to vpošteva. Na dnevnem redu bodo med drugim tudi volitve odbora za leto 1921. — Peter Perenič, tajnik.

Bon Air, Pa. — Naznanjam članstvu društva Bonairski Slovenci, št. 79, SDPZ., naj se vsakdo udeleži prihodnje redne mesečne seje, ki se vrši 12. decembra. Izvzeti so samo bolniki in pa nad 4 milje oddaljeni člani. — Kdor se je brez tehtnega vzroka ne udeleži, bo kaznovan v smislu sklepa društvene seje. Na tej seji bomo volili tudi nov odbor za prihodnje leto. — Prosim, da se sigurno udeležite te seje, da ne bo pozneje nepotrebnih izgovorjanj. — Peter Bukovec, tajnik.

GIBANJE NEMŠKE SOCIAL-DEMOKRATIČNE STRANKE NA ČEŠKEM.

Na strankinem zboru nemške socijalne demokracije v Čehoslovaški, ki se je pred nedavnim vršil v Karlovih Varih, je poročal o strankinem političnem gibanju njen tajnik sledeče: "Stranka se je ustanovila na zboru v Teplicih l. 1919. Venomer je v vprašanjih, ki so se tikala skupnih zadev, iskala zvez s češkimi sodrugji in jih je tudi večkrat dosegla. Kot v vseh strankah so se tudi v njej pojavili levičarji — komunisti. Poizkusi z izdajanjem kakih listov ali z ustanavljanjem lastnih organizacij so se komunistom vedno ponesrečili.

Volitve so prinesle stranki veliko zmago. Dobil je 45 odst. vseh nemških glasov: torej 31 poslancev in 16 senatorjev. — Stranka ima 11 dnevnikov, en list, ki izhaja vsaki drugi dan, tri, ki izhajajo dvakrat na teden in pet tednikov. Stranka izdaja lastno korespondenco. Tepliški zbor je proglasil znanstveno glasilo avstrijskih socijalnih demokratov, Der Kampf tudi za glasilo češkoslovaških socijalističnih Nemcev. — Predsednik strankinega načelstva je sodrug J. Senger, namestnika in upravitelja osrednjega tajništva sta ss. Czermak iz Teplie in dr. Czech iz Brna. Okrožnih organizacij ima stranka 17, okrajnih 95 in krajevnih 1742. Svoje prispevke je plačalo v dobi od 1. januarja do 31. junija 1920 821,691 moških pristašev in 293,421 žensk. Mesečno smo prejeli povprečno 49,867 ženskih in 136,948 moških prispevkov. Dohodki strankine blagajne so znašali 115.670 K. Stranka ima svoj volilni sklad, katerega dohodki so znašali 260.947 K. Gibanje žensk predstavlja v stranki nekako četrtino pristašev. Toda v ustanavljanju lastnih organizacij se žene ne odlikujejo in ostajajo raje združene z moškimi. Žene imajo v parlamentu tri in v senatu eno zastopnico. Žene izdajajo tudi lastno glasilo "Die Socialdemokratien", čigar naklada je v juniju znašala 53.000 izvodov.

General Semenov, ki je dolgo časa vodil boje v Sibiriji proti sovjetski Rusiji, je dobil zavetišče v Tokiju na Japonskem. Japonska, ki je seveda tudi za osvoboditev Rusije izpod Leninove tiranije, je Semenova ves čas podpirala in je bil le navadno orodje japonskih imperialistov. Za nagrado bo sedaj lahko užival dobrote življenja v japonski prestolnici in čakal, kedaj se mu zopet ponudi prilika za osvoboditev Rusije, ki je tako kruta proti hlapcem pokojnega carizma.

V Moskvi deluje ekstremna frakcija boljševikov proti vsakemu sporazumu z zapadnoevropskimi državami. Je za nadaljevanje vojne in revolucionarne propagande in za pospeševanje kaosa, kar bi v doglednem času moralo povzročiti revolucijo v zapadnih državah. Špekulacija z revolucijami v drugih državah je za Rusijo nevarna politika. Ampak argumente za protimiravno politiko dajejo ekstremnemu ruskemu krilu zavezniške države same, ker ne prestando rujejo proti sovjetski Rusiji in podpirajo razne carske generale, ki imajo nalogo "osvoboditi" Rusijo izpod boljševiške tiranije.

Zanimivo je, da je sedaj tudi francoska vlada spremenila svoje stališče z ozirom na trgovanje z Rusijo. V to jo je prisilila Anglija, ki že utrjuje trgovske zveze s sovjetsko vlado. Da ne bo Francija začnja, hoče tudi ona dobiti vsaj del ruske trgovine. Ameriški trgovski agentje se mude v Rusiji že dalj časa. Martens, zastopnik sovjetske vlade v Zedinjenih državah, ima naročila pri raznih ameriških podjetjih za razne potrebščine v vrednosti več sto milijonov dolarjev. Vanderlip je baje dobil od sovjetske vlade koneesije za izrabljanje Kamčatke v Sibiriji, ki obsega ogromen teritorij.

"Grki hočejo staro ženico, kraljico mati Olgo, da bi vršila službo regenta. Nova Zelandija, dežela ki ni bogata, je z veseljem potrošila pol milijona dolarjev za obisk malega waleškega princea.

Iz takih novic izprevidimo, da se ljudstvo ne more lahko odvaditi lojalnosti do monarhov in da se ljudstvo ne vlada samo, ker ni sposobno, da bi se vladalo.

Če hočejo Grki staro ženo, da jih vlada, tedaj se jim mora pustiti, da jih vlada stara žena. In če mislijo čvrsti Britanci v daljni Novi Zelandiji, da je pogled v obraz mladega fanta, ki ni še nikdar napravil ničesar koristnega v svojem življenju, vreden pol milijona dolarjev, tedaj imajo tako vlado, do kakršne so upravičeni. Vsaka dežela ima tako vlado, kakršno zasluži, razun, če morda izvzamemo Zedinjene države in Irsko. — A. B."

V Severni Dakoti obstoji delavska banka, ki namerava razširiti svoj delokrog v državi Washington, in sicer na ta način, da odpre tamkaj 30 bančnih podružnic, kamor bodo vlagale delavske unije svoj denar; velika organizacija strojnikov, ki je zborovala pred kratkem v Rochester, N. Y. je pa sklenila, da vloži svoj kapital, ki ga ima, v razvitje zadrug; organizacija pivovarjev v Milwaukee je sklenila, da odpre svoje mline za moko in pekarije; organizacija izdelovalcev smodk je sklenila, da odpre združne prodajalne za smodke.

Delavci v svojih lastnih denarnih zavodih in svojih lastnih industrialnih podjetjih, je geslo ameriškega delavstva po vojni.

Naše ime.

Družinsko ime, ki predstavlja dolgo vrsto izbornih dejanj svojih prisilcev v preteklosti, je ponos vseh sedanjih članov družine. Ime zdravila, ki se ponša že leta z izbornimi uspehi v preteklosti, dela čast firmi. Naše ime "Trinerjevo grenko vino" izgovarjajo zadnjih trideset let tisočeri in tisočeri s hvaležnostjo. Oni, ki trpi vsled želodčnih neredov, slabega teka, zaprtja, glavobola, napihnjenosti itd., ve, da je Trinerjevo Vino varno zatočišče. Kako pa pomaga? Izčisti notranost kolikor mogoče natančno, izboljša tek, osveži in ojači telo ter prežene otožnost iz glave. Vi lahko dobite to zdravilo pri vašem lekarnarju ali prodajalcu zdravil, toda ne sprejmite nobenih ponaredb. Naše ime "Trinerjevo Grenko Vino", kot tudi ime naših drugih zdravil, kot Trinerjeva Angelica Grenka Tonika, Trinerjev Liniment (za revmatizem, nevralgijo, Lumbago, izpahke), Trinerjev Mirilec Kašlja itd., so popolna garancija. — Joseph Triner Company, 1333-45 S. Ashland Ave., Chicago, Ill.

VZNEMIRJAJOČI KAŠELJ

Hripavost, segačenje v grlu in mnogo in različnih bolesi vsled prehlada in vnetja bronchialnih cevi, je treba takoj zaustaviti, da se izogne resnim sitnostim in komplikacijam.

Severov Balzam Proti Kašlju

(preje Severov balzam za pljuca)

bo, če ga takoj vzamete, preprečil slabe posledice prehlada, pomagal kašlju, ublažil vnetje in odvrnil mnogo trpljenja. Prijeten za zavžitek bodisi za otroke ali odrastle. Imejte ga pri roki v vaši omari za zdravila, pripravljenega za prihajajoče zimske mesece. Po vseh lekarnah.

V dvojnih merah: 25c in 50c.

Severjev novi slovenski Almanah za 1921 je izšel.

Dobite iztis našega novega Almanaha od svojega lekarja. Zastonj, samo vprašajte zanj. Če ga ne dobite v vašem okraju, pišite na nas direktno in priložite za 2c pošt. znamko.

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS IOWA